

Målnummer:	T 2977-18	Avdelning:	1
Domsnummer:			
Avgörandedatum:	2019-12-18		
Rubrik:	Likvidators skadeståndsansvar enligt 29 kap. 1 § aktiebolagslagen mot tredje man på grund av underlåtenhet att vid skifte av bolagets tillgångar avsätta pengar till betalning av tvistig skuld.		
Lagrum:	<ul style="list-style-type: none">• 25 kap. 30 § aktiebolagslagen (2005:551)• 25 kap. 38 § aktiebolagslagen (2005:551)• 29 kap. 1 § aktiebolagslagen (2005:551)• 29 kap. 5 § aktiebolagslagen (2005:551)		
Rättsfall:	<ul style="list-style-type: none">• NJA 1932 s. 32• NJA 1979 s. 157• NJA 1996 s. 224• NJA 2014 s. 272• NJA 2016 s. 609• NJA 2017 s. 1011• NJA 2019 s. 877		

REFERAT

Benchmark Electronics AB trädde i likvidation 2003. Advokaten M.N. förordnades till likvidator. Kallelse på okända borgenärer utfärdades men ingen borgenär hörde av sig. Av likvidatorns slutredovisning framgick att Ericsson AB hade framställt krav efter kallelsetidens slut. M.N. bedömde att denna fordran var prekluderad. Bolagets tillgångar skiftades utan att någon avsättning gjordes för Ericssons krav.

Ericsson väckte talan mot Benchmark vid Nyköpings tingsrätt och yrkade betalning för sin fordran, som avsåg ersättning för varor och tjänster enligt fem fakturor. Efter överklagande avgjordes målet av Svea hovrätt, som fann att Benchmark hade känt till Ericssons fordran så som krävs enligt lagen om kallelse på okända borgenärer. Benchmark ålades att betala drygt 2,5 miljoner kronor till Ericsson. Hovrättens dom vann laga kraft. Det utdömda beloppet betalades inte.

Därefter väckte Ericsson talan vid Stockholms tingsrätt mot M.N. om skadestånd. Tingsrätten fann att M.N. inte hade förfarit vårdslöst när han bedömde Ericssons fordran som okänd och lämnade Ericssons talan utan bifall. Svea hovrätt fastställde tingsrättens dom. Hovrättens dom överklagades till HD, som i sin dom förklarade att M.N:s beslut att skifta bolagets tillgångar utan att avsätta pengar till betalning av den påstådda skulden till Ericsson innebar en överträdelse av 25 kap. 38 § aktiebolagslagen och att handlandet var oaktsamt. HD undanröjde hovrättens dom och återförvisade målet till hovrätten för fortsatt handläggning. Se om det anförda NJA 2016 s. 609.

Svea hovrätt

När Svea hovrätt tog upp målet på nytt yrkade Ericsson att hovrätten skulle förplikta M.N. att till Ericsson betala 4 974 458 kronor samt ränta enligt 6 § räntelagen på 2 424 420 kronor från den 19 mars 2012 till dess betalning skedde. I kapitalbeloppet ingick Ericssons krav, Ericssons rättegångskostnader i målet mot Benchmark samt den ränta som M.N. borde ha säkerställt genom

avsättning. Ränitebeloppet var framräknat till den 19 mars 2012, då M.N. delgavs stämningsansökan.

M.N. motsatte sig att tingsrättens dom ändrades. Om hovrätten skulle bifalla käromålet i någon del, gjorde M.N. gällande att beloppet skulle jämkas till i första hand noll kronor och i andra hand det belopp som hovrätten fann skäligt, dock högst tre miljoner kronor efter avdrag för hans egna rättegångskostnader.

Hovrätten (hovrättsrådet Joakim Zetterstedt, adjungerade ledamoten Cecilia Bergman och tf. hovrättsassessorn Maja Måhl, referent) anförde följande i dom den 18 maj 2018.

Parternas talan i hovrätten

Parterna har åberopat samma omständigheter som vid tingsrätten. Även utredningen är densamma.

När det gäller ramen för hovrättens prövning i detta mål har M.N. med hänvisning till NJA 2005 s. 443 argumenterat för att skadeståndsskyldighet utöver oaktsamhet förutsätter att hans beslut att skifta bolaget utan att sätta av pengar till Ericssons påstådda skuld var "uppenbart felaktigt". Han har vidare gjort gällande att Ericssons krav mot Benchmark, i vart fall i förhållande till honom, är prekluderat. Parterna har, som de slutligt har fört sin talan, båda redovisat uppfattningen att HD har prövat frågan om oaktsamhet men däremot inte frågor om orsakssamband m.m.

Hovrättens domskäl

Allmänt om bolag i likvidation

Det finns tre juridiska subjekt att förhålla sig till i målet: 1) Benchmark, 2) Ericsson, och 3) M.N. Det förhållandet att Benchmark nu är upplöst innebär inte att egenskapen juridisk person för alltid har gått förlorad (se t.ex. Andersson m.fl., Aktiebolagslagen - En kommentar [2017-0612, Zeteo], kommentaren till 25 kap. 41 §). Bolaget anses nämligen inte längre upplöst om det uppkommer behov av fortsatta likvidationsåtgärder, t.ex. när någon väcker en talan mot bolaget eller när det upptäcks en ny tillgång eller skuld (25 kap. 44 § aktiebolagslagen, ABL).

På motsvarande sätt upphör inte likvidatorns uppdrag när bolaget skiftats. Man kan i stället se det så att likvidatorn efter skiftet lägger ned sitt arbete i avvaktan på att likvidationen ska fortsätta (se t.ex. Malmberg, Likvidation av aktiebolag - En kommentar till 25 kap. aktiebolagslagen, kommentaren till 25 kap. 30 §). Om det uppstår behov av fortsatta likvidationsåtgärder är likvidatorn skyldig att genast anmäla detta för registrering i aktiebolagsregistret (25 kap. 44 § andra stycket ABL). Även om så inte sker har emellertid bolaget rättskapacitet och partshabilitet i den omfattning som behövs för att avveckla bolaget (se RÅ 1999 ref. 34).

Syftet med likvidationen är att avveckla bolaget. För att kunna göra detta måste likvidatorn betala bolagets skulder, vilket kan komma att kräva att bolagets egendom förvandlas till pengar (25 kap. 35 § ABL). Om bolaget visar sig vara på obestånd är likvidatorn skyldig att ansöka om att bolaget försätts i konkurs (25 kap. 36 § ABL). Den skyldigheten kan även uppstå efter det att bolaget har upplösts. Så kan t.ex. bli fallet i en situation då någon väcker en talan mot det upplösta bolaget och bolaget saknar tillgångar för att finansiera likvidatorns arvode (se Malmberg, kommentaren till 25 kap. 36 § ABL).

Utgångspunkter för hovrättens prövning

Av 29 kap. 1 § och 25 kap. 30 § ABL följer att en likvidator ska ersätta skada som han i sitt uppdrag uppsåtligt eller av oaktsamhet tillfogar aktieägare eller någon annan genom överträdelse av bl.a. ABL. I 25 kap. 38 § ABL föreskrivs

bl.a. att om det vid tidpunkten då ett bolag i likvida tion ska skiftas råder tvist om en skuld, ska pengar sättas av till betalning av skulden innan skiftet äger rum.

HD har i detta mål slagit fast att M.N. i sitt uppdrag som likvidator har överträtt 25 kap. 38 § ABL och att detta har varit oaktsamt i den bemärkelse som avses i 29 kap. 1 § ABL. Redan av lagtexten framgår att en likvidator ska ersätta skador som uppkommit genom oaktsamhet. Något tillkommande krav på att det därutöver ska ha varit fråga om en uppenbart felaktig bedömning finns alltså inte.

Genom Svea hovrätts dom i målet mellan Ericsson och Benchmark är det rättskraftigt avgjort mellan dem att Ericsson har en fordran mot Benchmark som inte är prekluderad. Det har inte framkommit någon anledning för hovrätten att inom ramen för detta mål göra några andra bedömningar än de som redovisas i den domen. Hovrätten finner därför att Ericsson har visat att bolaget har en fordran mot Benchmark som inte är prekluderad i förhållande till M.N.

Aktiebolagsrättsligt skadestånd består liksom andra skadestånd av följande komponenter: 1) en oaktsam eller uppsåtlig handling eller underlåtenhet, 2) ett orsakssamband, och 3) en skada. Samtliga komponenter måste vara för handen för att skadeståndsskyldighet ska uppstå. Det som återstår för hovrätten att pröva i detta mål är om det finns ett orsakssamband mellan M.N:s beslut att inte sätta av pengar för betalning av Ericssons påstådda skuld och en skada för Ericsson samt - om så är fallet - hur den skadan ska beräknas och om det finns skäl för jämkning.

Orsakssamband

Rättsliga utgångspunkter

Ericsson har som utgångspunkt bevisbördan för att det finns ett orsakssamband mellan M.N:s beslut och en skada för Ericsson (se t.ex. NJA 2014 s. 272).

Såsom anges i avsnittet ovan är, såvitt nu är aktuellt, en likvidator skyldig att ersätta skada som han har tillfogat aktieägare eller någon annan. Ericsson är att definiera som "någon annan" i aktiebolagslagens terminologi, dvs. en i förhållande till Benchmark extern aktör. Det externa ansvaret enligt 29 kap. 1 § ABL bygger på en distinktion mellan direkta (omedelbara) och indirekta (medelbara) skador. Direkta skador är sådana skador som drabbar borgenären direkt och som därmed inte är villkorade av att bolaget skadats. Indirekta skador avser i stället skador som består av att borgenärens fordran på bolaget minskat i värde. (Se Bergström och Samuelsson, Aktiebolagets grundproblem, femte upplagan, s. 112 f. och Sandström, Svensk aktiebolagsrätt, sjätte upplagan, s. 413 ff.)

Vid bedömningen av om det finns ett orsakssamband mellan ett oaktsamt handlande och en skada får distinktionen mellan direkta och indirekta skador stor betydelse. En borgenär som väcker talan mot en ställföreträdare och gör gällande en indirekt skada måste nämligen visa att borgenärens fordran på bolaget har minskat i reellt värde till följd av en åtgärd av ställföreträdaren. Eftersom en borgenärs fordran i nominellt hänseende inte förändras så fort medel förs ut från bolaget räcker det inte att svepande hänvisa till en skada som har drabbat bolaget och att bolagets betalningsförmåga därigenom reducerats (se Bergström och Samuelsson, s. 112 f. och Sandström, s. 415). I stället krävs att borgenären kan visa att bolaget inte kan betala fordringen fullt ut. Så kan t.ex. vara fallet om bolaget har försatts i konkurs som i och för sig inte har avslutats men det genom återopad utredning kan klarläggas att bolaget inte kommer att få full täckning för sitt krav vid konkursens avslut (jfr NJA 1992 s. 227).

Det finns två rättsfall från HD som belyser den betydelse som det får om borgenären gör gällande en direkt eller en indirekt skada mot något av de ansvarssubjekt som 29 kap. ABL omfattar.

I NJA 1979 s. 157 var det fråga om ett käromål som grundade sig på ett påstående om en indirekt skada. En borgenär riktade en aktiebolagsrättslig skadeståndstalan mot en styrelseledamot och en revisor. Styrelseledamoten hade suttit i styrelsen för två olika bolag och godkänt en faktura i det ena bolaget för det andra bolagets räkning. Bolaget som fakturan bokförts i gick därefter i konkurs. En av borgenärerna stämde styrelseledamoten och revisorn med påstående om att dessa hade vållat borgenären skada. HD fann att bifall till borgenärens talan förutsatte ett orsakssamband mellan den skadegörande handlingen och det förhållandet att borgenären inte kan få betalt av bolaget. Under sådana förhållanden uttalade HD att det inte räcker att åtgärden orsakat en allmän försämring av borgenärens utsikter att få ut sin fordran utan att det bör krävas att den skadegörande handlingen medfört insolvens för bolaget eller förvärrat en redan existerande insolvens. I avsaknad av ett påstående om detta ansågs något orsakssamband inte finnas.

I NJA 1996 s. 224 fann HD att det rörde sig om en direkt skada. En bank riktade krav mot en revisor med påstående om att revisorn hade vållat banken skada genom att medverka till att ett bolag beviljats en bankkredit, bl.a. genom att medverka till en vilseledande värdering av bolagets tillgångar. HD fann att revisorn hade påverkat bankens kreditbeslut direkt (hovrättens kursivering) på ett sätt så att banken fick en fordran som var mera osäker och av mindre värde. HD konstaterade därför att det till skillnad från ovan nämnda rättsfall inte krävdes att borgenären kunde visa att den skadegörande handlingen medfört insolvens eller förvärrat en redan föreliggande insolvens hos bolaget. Revisorn bedömdes ha orsakat banken skada.

Hovrättens bedömning

Ericsson har som grund för sin talan gjort gällande att den skada som M.N:s beslut orsakade Ericsson bestod i att Benchmark som en följd av att tillgångarna skiftades ut inte kunde betala fordringen till Ericsson. Redan baserat på hur Ericsson har utformat sin talan ligger det därför närmast till hands att uppfatta den som att det rör sig om ett påstående om en indirekt skada. Denna tolkning ligger enligt hovrätten även väl i linje med den doktrin och praxis som har berörts i avsnittet ovan. Här bör särskilt påpekas att en viktig skillnad från situationen i NJA 1996 s. 224 är att det i detta mål är fråga om ett fordringsförhållande som existerade redan innan Benchmark försattes i frivillig likvidation och sedermera upplöstes. Det är alltså inte fråga om ett fordringsförhållande som har uppstått i direkt anslutning till och på grund av den skadeståndsgrundande handlingen.

En förutsättning för att Ericssons skadeståndstalan ska vinna bifall är alltså att Benchmark inte kan betala fordringen till Ericsson. Ericsson har dock inte gjort gällande att man på något sätt har försökt driva in fordringen från Benchmark sedan domen i målet mellan dem fick laga kraft. Inte heller har någon utredning lagts fram som visar detta. Ericsson synes i stället mena att Benchmark har haft en skyldighet att på eget initiativ reglera sin skuld till Ericsson. Det finns dock inte någon skyldighet för en gäldenär att på eget initiativ reglera en skuld som fastställts genom dom. I den mån en gäldenär inte betalar kan dock domen läggas till grund för en ansökan om verkställighet enligt bestämmelserna i utsökningsbalken. Så har, såvitt framkommit i målet, inte skett.

Ericsson har även argumenterat för att det under alla omständigheter vore oskäligt att kräva att Ericsson i första hand måste vända sig mot Benchmark i egenskap av ett upplöst bolag. Detta skulle kunna tolkas som ett påstående om att Benchmark genom M.N:s åtgärd blev insolvent och att det därför kan hållas för visst att ett sådant indrivningsförsök skulle bli fruktlöst. Det har dock, bl.a.

genom Ericssons egen argumentation, framkommit att moderbolaget - som var den aktieägare som tillskiftades fordringen om 59 miljoner kronor - är ett börsnoterat bolag. Utan någon närmare utredning som stödjer detta antagande kan det därför inte tas för givet att moderbolaget inte hade återbetalat delar av sin skiftesandel om krav hade framställts mot Benchmark (jfr Malmberg, kommentaren till 25 kap. 44 § ABL). Inte heller kan det dras några slutsatser i fråga om vilka möjligheter t.ex. en konkursförvaltare hade haft att driva in fordringen och reglera skulden (jfr NJA 1992 s. 227). Någon utredning om detta finns inte i målet.

Under dessa förhållanden har Ericsson inte visat att det finns ett orsakssamband mellan M.N:s beslut och Ericssons påstådda skada. Käromålet ska därför ogillas redan på den grunden. Tingsrättens domslut ska alltså inte ändras.

Hovrättens domslut

Hovrätten fastställer tingsrättens dom.

Hovrättsrådet Thomas Hedstrand var skiljaktig på så sätt att han ville bifalla Ericssons talan. Han anförde följande.

Jag instämmer i majoritetens domskäl under rubrikerna Allmänt om bolag i likvidation och Utgångspunkter för hovrättens prövning. Jag delar således majoritetens bedömningar att det genom HD:s dom i detta mål är klarlagt att M.N. har varit oaktsam på det sätt som avses i 29 kap. 1 § aktiebolagslagen och att den fordran som Ericsson har på Benchmark enligt en lagakraftvunnen dom inte är prekluderad i förhållande till M.N. Vad gäller domskälen i övriga delar vill jag inledningsvis framhålla att jag till skillnad från majoriteten inte anser att "det externa ansvaret enligt 29 kap. 1 § aktiebolagslagen bygger på en distinktion mellan direkta (omedelbara) och indirekta (medelbara) skador" när den skadeståndsgrundande handlingen består i en överträdelse av en bestämmelse som avser att skydda en enskild borgenär. De uttalanden i doktrinen som majoriteten har hänvisat till i denna del tar enligt min mening sikte på det förhållandet att en företrädare för ett aktiebolag vidtar en åtgärd som skadar bolaget som sådant eller hela borgenärskollektivet (jfr bl.a. Sandström, Aktiebolagsrätt, sjätte upplagan, s. 415). Det rör sig alltså inte om den situationen som är aktuell i detta mål, nämligen att en likvidator överträder en bestämmelse som är avsedd att skydda en enskild borgenär.

När det gäller domskälen i övrigt anser jag att de ska ha följande lydelse.

Frågan om M.N. genom den skadeståndsgrundande handlingen har vållat Ericsson en skada

Den handlingsnorm i 25 kap. 38 § aktiebolagslagen som M.N. har överträtt avser att skydda en borgenär som har en tvistig fordran mot ett bolag som ska likvideras. Bestämmelsens skyddsändamål är således att värna om enskilda borgenärer och inte hela borgenärskollektivet. Som HD har påpekat är syftet med bestämmelsen att skydda borgenären från att bolagets möjlighet att betala skulden försämras genom att samtliga tillgångar skiftas. Det ska i detta sammanhang även beaktas att en borgenär inte kan, till skillnad från en aktieägare, klandra skiftet (jfr NJA 2016 s. 609 p. 11).

När en likvidator i strid med den tydliga bestämmelsen i 25 kap. 38 § aktiebolagslagen skiftar bolagets tillgångar utan att tillvarata borgenärens intresse har han eller hon genom sitt agerande klart försämrat borgenärens möjlighet att få en lagakraftvunnen dom mot bolaget i likvidation verkställd. Vid sådana förhållanden krävs det för att domen ska kunna verkställas att likvidationen på anmälan av likvidatorn fortsätter och att de tidigare aktieägarna frivilligt tillskjuter medel för betalning av skulden (se 25 kap. 41 och 44 §§ aktiebolagslagen). Om aktieägarna inte tillskjuter medel för täckande

av skulden, har likvidatorn en skyldighet att försätta likvidationsbolaget i konkurs (se 25 kap. 36 § aktiebolagslagen).

M.N. är ställföreträdare för Benchmark i likvidation (likvidationsbolaget). Han har alltså varit fullt medveten om att Ericsson har en lagakraftvunnen dom mot likvidationsbolaget och att likvidationsbolaget inte har haft möjlighet att utan kapitaltillskott betala skulden. Det har stått M.N. fritt att uppmana Benchmarks tidigare aktieägare att frivilligt betala skulden. Som Ericsson har framhållit har det även ålegat honom att ansöka om att likvidationsbolaget ska försättas i konkurs, om han vid något tillfälle under den fortsatta likvidationen har kunnat konstatera att likvidationsbolaget har varit på obestånd. Det måste också ha legat i M.N:s eget intresse att omedelbart efter att Ericsson stämde honom i detta mål verka för att likvidationsbolaget frivilligt betalade skulden till Ericsson. Den omständigheten att han i stället valde att gå i svaromål - med de kostnader och ekonomiska risker som det har medfört för honom - talar med styrka för att ägarna inte har haft något intresse av att på frivillig väg tillskjuta medel till likvidationsbolaget för betalning av Ericssons fordran. Enligt min mening är det därför utrett att likvidationsbolaget inte hade betalat skulden, om Ericsson hade begärt verkställighet av domen. Den möjligheten som har återstått för Ericsson att driva in fordran har varit att begära likvidationsbolaget i konkurs. För att få framgång med ett sådant förfarande hade det krävts att konkursförvaltaren med tillämpning av konkurslagens bestämmelser hade återvunnit medel från aktieägaren till konkursboet. Det är högst tveksamt om det i detta fall hade funnits förutsättningar att nå framgång med en återvinningstalan. Utöver den osäkerhet och de kostnader som hade varit förenade med en sådan talan, får det antas att det hade tagit flera år innan en tvist mellan konkursboet och aktieägaren hade lett fram till ett lagakraftvunnet avgörande.

Det kan rimligtvis inte ha varit lagstiftarens syfte med bestämmelsen i 25 kap. 38 § aktiebolagslagen att en borgenär ska tvingas att avvakta med att begära skadestånd av likvidatorn till dess att det är fullt klarlagt att bolaget i likvidation inte kan betala en skuld enligt en lagakraftvunnen dom. Ett sådant krav har heller inte ställts upp av HD vid en tillämpning av 1910 års aktiebolagslag enligt vilken aktieägarna under vissa förhållanden var personligt betalningsskyldiga för bolagets skulder även efter det att bolaget hade upplösts.

HD har således i rättsfallet NJA 1932 s. 32 konstaterat att borgenären hade rätt att kräva likvidatorn på skadestånd utan att dessförinnan ha uttömt möjligheten att få fordran betald av aktieägarna. Likvidatorns skadeståndsskyldighet ansågs nämligen inte vara subsidiär i förhållande till aktieägarnas återbäringsskyldighet. Jag noterar i detta sammanhang att det enligt den nu gällande aktiebolagslagen som utgångspunkt inte finns något personligt betalningsansvar för aktieägare i ett upplöst bolag. Förutsättningarna att enligt den nuvarande aktiebolagslagen få en fordran verkställd mot ett bolag i likvidation eller dess tidigare aktieägare är således sämre än enligt 1910 års aktiebolagslag.

Sammanfattningsvis konstaterar jag att M.N:s skadeståndsgrundande handling har medfört att det har uppkommit en betydande risk för att Ericsson ska drabbas av en förmögenhetsskada (jfr NJA 1996 s. 224). Till det kommer att M.N. har överträtt en handlingsnorm som är avsedd att skydda en enskild borgenär och inte borgenärskollektivet som sådant. Situationen i detta fall skiljer sig alltså i avgörande delar från den som förelåg i rättsfallet NJA 1979 s. 157. Omständigheterna är i stället att jämföra med förhållandena i rättsfallet NJA 1932 s. 32 och i viss mån med den situation som var för handen i rättsfallet NJA 1996 s. 224. För att skada ska anses ha uppkommit för Ericsson krävs det därför inte att den skadeståndsgrundande handlingen har medfört insolvens för likvidationsbolaget eller att Ericsson på annat sätt har uttömt alla de teoretiska möjligheter som har funnits att få fordran betald på annat sätt än genom att väcka en skadeståndstalan mot likvidatorn.

När det sedan gäller frågan vilken förmögenhetsskada som Ericsson har styrkt att bolaget har lidit gör jag följande överväganden.

Av den slutredovisning som Ericsson har åberopat framgår att Benchmarks tillgångar uppgick till drygt 59 miljoner kr vid skiftet och att en auktoriserad revisor tillstyrkte att bolagsstämman godkände slutredovisningen. Det ska i detta sammanhang beaktas att det i enlighet med god redovisningssed och den s.k. försiktighetsprincipen har ålegat M.N. att inte övervärdera bolagets tillgångar. Mot denna bakgrund - och då M.N. inte har åberopat någon bevisning som föranleder en annan bedömning - har Ericsson styrkt att det vid tidpunkten för skiftet av bolagets tillgångar fanns tillgångar som kunde omvandlas till likvida medel och med god marginal sättas av till betalning av Ericssons fordran.

Med den bedömning som hovrätten har gjort i preklusionsfrågan råder det inte tvist om beloppets storlek i den delen som avser Ericssons ursprungliga fordran på Benchmark om 2 028 185 kr exklusive mervärdesskatt. Jag anser vidare att det har ålegat M.N. att vid avsättning av medel beakta att Ericsson vid framgång med en talan mot Benchmark har haft rätt till ersättning för rättegångskostnader och dröjsmålsränta enligt 6 § räntelagen (se Malmberg, Likvidation av aktiebolag - En kommentar till 25 kap. aktiebolagslagen, s. 390). Av Svea hovrätts dom i målet mellan Ericsson och Benchmark framgår också att ränta enligt 6 § räntelagen har utgått på kapitalbeloppet (se Svea hovrätts dom den 5 november 2010 i mål nr T 9960-09).

Slutsatsen av det som har anförts ovan är att om M.N. hade tillämpat 25 kap. 38 § aktiebolagslagen på ett korrekt sätt, hade Ericsson senast i samband med att domen mellan bolaget och likvidationsbolaget vann laga kraft hösten 2011 fått betalt för sin ursprungliga fordran på Benchmark jämte dröjsmålsränta. Jag anser därför att Ericsson har styrkt att M.N. genom oaktsamhet har vållat bolaget en förmögenhetsskada på det sätt som avses i 29 kap. 1 § första stycket aktiebolagslagen och att skadan inklusive "upplupen ränta" uppgår till yrkade 4 974 458 kr.

Det ränteyrkande som Ericsson har framställt på kapitalbeloppet är lagligen grundat och ska bifallas.

Adekvat orsakssamband

Det förhållandet att skadan i detta fall uppgår till ett relativt högt belopp kan inte betraktas som en så osedvanlig eller osannolik följd av M.N:s handlande att han inte borde ha räknat med det. Det är i stället uppenbart att det har legat i farans riktning att Ericsson skulle lida ekonomisk skada på grund av M.N:s oaktsamhet vid utövandet av uppdraget som likvidator. Det föreligger därmed adekvat orsakssamband mellan den skadeståndsgrundande handlingen och det belopp som Ericsson har begärt ersättning för av M.N.

Frågan om skadeståndet ska jämkas

Enligt 29 kap. 5 § aktiebolagslagen kan ett skadestånd jämkas efter vad som är skäligt med hänsyn till handlingens art, skadans storlek och omständigheterna i övrigt.

Som HD har noterat i detta mål har den handlingsregel i 25 kap. 38 § aktiebolagslagen som M.N. överträtt inte innefattat något komplicerat ställningstagande. Som tidigare har konstaterats måste det också ha varit uppenbart för M.N. att ett fel av det slag som han har gjort sig skyldig till skulle kunna leda till en stor ekonomisk skada för Ericsson. Det ska även beaktas att han har en försäkring som täcker förmögenhetsskador upp till tre miljoner kr, inklusive rättegångskostnader. Vid dessa förhållanden saknas det skäl att jämka skadeståndet med hänvisning till skadans storlek.

De omständigheter som M.N. i övrigt har åberopat i denna del utgör enligt min mening inte heller skäl att frångå huvudregeln att han fullt ut ska ersätta Ericsson för den förmögenhetsskada som han har vållat bolaget.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis anser jag att tingsrättens dom ska ändras på så sätt att Ericssons talan i sak ska bifallas fullt ut.

Högsta domstolen

Ericsson överklagade och yrkade att HD skulle förplikta M.N. att till bolaget betala 4 974 458 kronor och ränta enligt 6 § räntelagen på 2 424 420 kronor från den 19 mars 2012 till dess betalning skedde. M.N. motsatte sig att hovrättens dom ändrades.

HD meddelade prövningstillstånd i frågan om en likvidator som har förfarit vårdslöst är skadeståndsskyldig gentemot tredje man enligt 29 kap. 1 § aktiebolagslagen. HD meddelade inte prövningstillstånd rörande målet i övrigt till följd varav hovrättens dom stod fast i dessa delar.

Målet avgjordes efter huvudförhandling.

HD (justitieråden Ann-Christine Lindeblad, Svante O. Johansson, referent, Dag Mattsson, Malin Bonthron och Stefan Reimer) meddelade den 18 december 2019 följande dom.

Domskäl

Bakgrund

1. Benchmark Electronics AB trädde i likvidation 2003. M.N. förordnades till likvidator. Kallelse på okända borgenärer utfärdades men ingen borgenär hörde av sig. Likvidatorn upprättade slutredovisning 2006 av vilken det framgick att Ericsson som föregiven borgenär hade rest krav efter kallelsetidens utgång. M.N. gjorde bedömningen att denna fordran var prekluderad. Bolagets tillgångar skiftades ut utan att några pengar sattes av för Ericssons krav.

2. Ericsson väckte talan mot Benchmark och krävde betalt för sin fordran avseende ersättning för varor och tjänster enligt fem fakturor. Hovrätten ansåg vid sin prövning att Benchmark hade känt till Ericssons fordran på det sätt som avses i lagen om kallelse på okända borgenärer. Benchmark förpliktades därför att betala drygt 2,5 miljoner kr till Ericsson. Domen vann laga kraft. Ericsson har inte fått betalt för det utdömda beloppet.

3. Därefter väckte Ericsson talan om skadestånd mot M.N. Såväl tingsrätten som hovrätten ansåg att M.N. inte hade förfarit vårdslöst när han bedömde Ericssons fordran som i sin helhet okänd och ogillade redan på den grunden skadeståndstalan.

4. HD har vid en tidigare prövning i målet förklarat att M.N:s beslut att skifta bolagets tillgångar, utan att avsätta pengar till betalning av den påstådda skulden till Ericsson, innebar en överträdelse av 25 kap. 38 § aktiebolagslagen samt att handlandet var oaktsamt (se "Benchmark I" NJA 2016 s. 609). Målet i övrigt visades åter till hovrätten för handläggning av de återstående frågorna.

5. Hovrätten har ogillat skadeståndstalan med hänvisning till att Ericsson inte visat att det förelåg orsakssamband mellan M.N:s beslut och Ericssons påstådda skada.

Frågorna i målet

6.HD har nu åter beviljat partiellt prövningstillstånd. Beslutet innebär att domstolen i denna dom prövar om M.N. i egenskap av likvidator - som har förfarit vårdslöst - är skadeståndsskyldig gentemot Ericsson i egenskap av tredje man. Vidare prövar domstolen - om skadeståndsskyldighet anses föreligga - med vilket belopp skadestånd ska utgå.

En likvidators uppgifter

7.En likvidator ska så snart det kan ske omvandla bolagets tillgångar till pengar i den utsträckning det behövs för likvidationen samt betala bolagets skulder. Återstående tillgångar ska skiftas när anmälningstiden för okända borgenärer har löpt ut och bolagets kända skulder har betalats. Om det råder tvist om en skuld eller en sådan inte har förfallit till betalning eller om en skuld av annan orsak inte kan betalas, ska likvidatorn sätta av pengar till betalning av skulden. Resterande tillgångar ska skiftas. (Se 25 kap. 35 och 38 §§ aktiebolagslagen.)

8.Om en skuld är tvistig vid tiden för skiftet, omfattas den av likvidatorns skyldighet att enligt 25 kap. 38 § sätta av pengar till betalning av den. En skuld får i princip anses vara tvistig när någon påstår sig ha en fordran på bolaget och likvidatorn inte accepterar betalningsskyldighet (se "Benchmark I" p. 14 och 15).

Inledning om en likvidators skadeståndsansvar

9.I 29 kap. 1 § och 25 kap. 30 § aktiebolagslagen finns bestämmelser om likvidatorns ansvar för fullgörandet av sitt uppdrag. Ansvaret mot bolaget (det interna ansvaret) regleras i 29 kap. 1 § första stycket första meningen. Av bestämmelsen följer att en likvidator som när han eller hon fullgör sitt uppdrag uppsåtligen eller av oaktsamhet skadar bolaget ska ersätta skadan. Detsamma gäller enligt andra meningen när skadan tillfogas en aktieägare eller någon annan genom överträdelse av aktiebolagslagen, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen (det externa ansvaret).

10.Det externa ansvaret ska sanktionera bestämmelser i bl.a. aktiebolagslagen som har till syfte att skydda tredje man (se t.ex. SOU 1971:15 s. 353 och prop. 1997/98:99 s. 186). Vissa regler är uppställda för att skydda tredje man mot omedelbar eller direkt skada. Exempel på sådana regler är att det på aktiebrev ska antecknas vissa förbehåll som kan vara av intresse för en utomstående förvärvare. Andra regler, såsom årsredovisningsreglerna, avser att skydda både bolaget och tredje man. Åsidosättande av dessa regler kan vålla skada inte bara för bolaget som sådant utan även tillfoga tredje man en direkt skada. Så kan vara fallet när en kreditgivare förlitar sig på en missvisande årsredovisning (jfr "Sparbankens kreditgivning" NJA 1996 s. 224). En tredje man kan också drabbas av en medelbar skada. Skadan träffar då primärt bolaget som sådant och endast indirekt får detta följer för tredje man (jfr "Tryck och Kartongs faktura" NJA 1979 s. 157). Exempel på sådana regler är de om bolagets bundna kapital.

11.För ansvar krävs alltså till en början åtminstone en oaktsam överträdelse av någon regel i aktiebolagslagen. Det är även vid juridiska bedömningar fråga om en sedvanlig aktsamhetsbedömning - utan någon förhöjd culpitröskel - som ska göras, trots att en uppenbarhetsterminologi emellanåt kommer till användning (jfr "Advokatens skatterådgivning" HD:s dom den 7 november 2019 i mål nr T 2841-18 p. 34 och 35).

En skada föreligger vid skifte utan avsättning

12.För det fall en likvidator underlåter att sätta av pengar till en tvistig fordran på sätt som föreskrivs i aktiebolagslagen, och i stället skiftar ut samtliga tillgångar i bolaget, försämras borgenärens möjligheter att få betalt.

13.En tredje man har i princip inte något ansvar för att efter skiftet vidta åtgärder för att försöka få betalt för sin tvistiga fordran av ett upplöst bolag. Det kan inte heller krävas att han eller hon vidtar åtgärder för att t.ex. söka få betalt för sin fordran hos dem, som vid skiftet uppburit egendom. (Jfr "Claestorps torvströaktiebolag" NJA 1932 s. 32.)

14.Mot denna bakgrund föreligger i allmänhet redan vid skiftet en betydande risk för förlust och därmed en skada för tredje man (jfr "Sparbankens kreditgivning").

Orsakssambandet mellan oaktsamhet och skada

15.Distinktionen mellan omedelbar och medelbar skada (se p. 10) får betydelse för bedömningen av huruvida det finns ett samband mellan oaktsamheten och den skada som tredje man påstår sig ha drabbats av. Vid medelbar skada krävs att den skadegörande handlingen eller underlåtenheten medfört insolvens eller förvärrat en redan föreliggande insolvens hos bolaget, vilket inte behöver utredas när skadan är omedelbar för tredje man.

16.Vad som utgör den ena eller den andra typen av skada framgår inte av 29 kap. 1 § aktiebolagslagen. För att avgöra den frågan måste ledning hämtas i den överträdde bestämmelsen och denna måste tolkas mot bakgrund av dess skyddsändamål. (Jfr bl.a. "BDO" NJA 2014 s. 272 p. 18 och "Q-bolaget" NJA 2017 s. 1011 p. 17.)

17.Regleringen i 25 kap. 38 § aktiebolagslagen ger likvidatorn en möjlighet att skifta tillgångarna fastän det råder tvist om en skuld. Ett sådant skifte förutsätter dock att tillräckliga medel för betalning av skulden först har satts av. Lagen ger på detta sätt uttryck för en avvägning mellan aktieägarnas avvecklingsintresse och borgenärsintresset. Den skyddar således även en tredje man med en tvistig fordran - som till skillnad från en aktieägare inte kan klandra skiftet - från att bolagets möjlighet att betala skulden försämras genom att samtliga tillgångar skiftas (se "Benchmark I" p. 11, jfr härtill prop. 1910:54 s. 119).

18.En underlåten avsättning i samband med skiftet kan inte sägas skada bolaget. Ett sådant handlande innebär i stället att en omedelbar skada uppkommer för tredje man.

Vilket belopp uppgår skadan till?

19.Innan likvidatorn fastställer aktieägarnas skifteslotter i bolagets tillgångar är han eller hon alltså skyldig att avsätta pengar för betalning av en tvistig skuld. I tidigare lagtext talades om att "erforderliga medel" skulle innehållas, och det ansågs att likvidatorn borde tillse att avsättningen hade en betryggande marginal. Motsvarande gäller enligt den nuvarande aktiebolagslagen (se "Benchmark I" p. 11 och 15, där det anges att tillräckliga medel ska ha satts av).

20.Hur mycket som ska sättas av kan vara svårt att i det enskilda fallet avgöra. Att ett belopp motsvarande skulden ska sättas av är klart redan av bestämmelsens ordalydelse. När likvidatorn beräknar hur mycket pengar som ska sättas av för en tvistig fordran måste han eller hon beakta att t.ex. en domstol skulle kunna avgöra tvisten till nackdel för bolaget eller att en förlikning ingås (se "Benchmark I" p. 15).

21.Det anförda innebär att, utöver skulden, måste såväl dröjsmålsränta som kostnader för en eventuell process tas med i beräkningen av det belopp som ska sättas av innan resten skiftas. Skulle de avsatta medlen visa sig inte räcka till är den oaktsamma likvidatorn ansvarig för det som fattas.

Jämknings av skadestånd

22.Enligt 29 kap. 5 § aktiebolagslagen kan ersättningskyldighet enligt kapitlet jämkas om det är skäligt med hänsyn till handlingens art, skadans storlek och omständigheterna i övrigt. Möjligheten till jämkning enligt aktiebolagslagen överensstämmer i huvudsak med vad som gäller enligt skadeståndslagen. Jämkningsregeln är avsedd att tillämpas bara undantagsvis; den ska tillgripas som en sista utväg, när tillämpning av övriga skadeståndsregler leder till orimliga konsekvenser. (Jfr härtill och för det följande Bertil Bengtsson & Erland Strömbäck, Skadeståndsrätt. En kommentar, 6 uppl. 2018, s. 461 ff.)

23.Jämkningsregeln kan enligt paragrafen ske med hänsyn till handlingens art. Detta ger utrymme att beakta graden av oaktsamhet som skadevållaren visat. Jämkningsregeln på denna grund blir främst aktuell i situationer där den ansvarige genom en handling som är mindre oaktsam har orsakat en stor skada.

24.Täcks skadeståndet av en ansvarsförsäkring är möjligheten till jämkning i princip utesluten. I så fall kan ersättningskyldigheten knappast sägas vara så betungande att den skulle vara orimlig på något sätt. Om försäkringen är begränsad i något avseende, t.ex. när skadeståndet är så stort att det delvis faller utanför försäkringsbeloppet, kan jämkning bli aktuell. I de situationer där en skadevållare som driver näringsverksamhet valt att teckna försäkring endast till ett begränsat belopp ska normalt full ersättning utgå. Endast i de fall en högre risk inte skulle vara möjlig att försäkra på rimliga villkor kan det få betydelse för frågan om jämkning.

25.Även den skadelidandes ekonomiska situation kan få betydelse. Har skadeståndet väsentlig betydelse för den skadelidandes försörjning eller är det särskilt viktigt för hans eller hennes ekonomi, kan det vara ett skäl mot nedsättning. Däremot saknas anledning att ta hänsyn till att den skadelidande är förmögen eller har tecknat en egen försäkring.

Bedömningen i detta fall

Oaktsamheten är skadeståndsgrundande

26.HD:s tidigare prövning (se p. 4) innebär att det är fastställt att M.N:s beslut att skifta bolagets tillgångar utan att avsätta pengar till betalning av den påstådda skulden innebär en överträdelse av 25 kap. 38 § aktiebolagslagen och att hans handlande var oaktsamt. Det är därmed skadeståndsgrundande (se p. 11).

Skadan är omedelbar

27.Genom att underlåta att sätta av pengar vid skiftet uppkom en betydande risk för förlust och det uppstod en omedelbar skada för Ericsson (se p. 14 och 18).

Orsakssamband föreligger

28.Hade M.N. följt reglerna i 25 kap. 38 § aktiebolagslagen och satt av pengar till den tvistiga fordran hade Ericsson kunnat få betalt. Det föreligger därmed ett orsakssamband mellan hans underlåtenhet och den skada som Ericsson har drabbats av.

Ersättning ska utgå med yrkat belopp

29.Skadeståndet ska motsvara det belopp som likvidatorn skulle ha satt av. Det saknas anledning att göra någon annan bedömning än att Ericssons fordran uppgår till de belopp som fakturorna utvisar. Till detta kapitalbelopp ska läggas upplupen ränta från respektive fakturadatum till delgivning av stämning med M.N. (se p. 21). Beräkningen av räntan är inte ifrågasatt. Även rättegångskostnader i processen mot Benchmark ska ersättas med yrkat belopp (se p. 21).

Jämkning ska inte ske

30. Handlingsregeln i 25 kap. 38 § aktiebolagslagen är tydlig och ska inte föranleda några komplicerade ställningstaganden. När handlingsregeln trots detta inte följs måste överträdelsen anses ha varit oaktsam på ett sådant sätt att jämkning inte ska ske på grund av handlingens art. Vad M.N. anför om att han vidtagit långtgående åtgärder för att bringa klarhet i bolagets skuldförhållanden och att andra bolagsföreträdare inte har vidtagit åtgärder för att förenkla för honom saknar vid denna bedömning betydelse för jämningsfrågan.

31. Annat har inte framkommit än att ansvarsbegränsningen i den försäkring som M.N. hade tecknat motsvarade den för advokater lägsta tillåtna. Det belopp som HD kommit fram till att han ska betala i skadestånd överstiger inte begränsningsbeloppet i någon väsentlig mån. Det har inte gjorts gällande att det inte skulle vara möjligt att få försäkring till högre belopp till rimliga villkor. Jämkning ska därmed inte ske med hänsyn till den försäkringstäckning M.N. har.

32. Vad M.N. anför om att fordran är marginell i förhållande till Ericssons ekonomi utgör inte skäl för jämkning. Inte heller i övrigt finns det skäl att jämka M.N:s skadeståndsskyldighet.

Sammanfattande slutsats

33. Sammanfattningsvis kommer HD fram till att M.N. är skadeståndsskyldig för den skada som Ericsson åsamkats. Ersättningen ska bestämmas till yrkat belopp.

Domslut

HD upphäver hovrättens dom i själva saken och förpliktar M.N. att till Ericsson AB betala 4 974 458 kr, och ränta enligt 6 § räntelagen på 2 424 420 kr från den 19 mars 2019.

Sökord: Skadestånd; Jämkning; Likvidator
